

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Bugenhagenii Pomerani Annotationes ab ipso iam
emissæ. In Deuteronomium**

Bugenhagen, Johannes

Basileae

VD16 B 9247

Capvt XXIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36133

Israël. Apud nos sunt omnia abominatiōis plena propter leges papisticas.

Quia humiliat uxorem.

Vide q̄ sponsa secundū scripturā uxor dicitur adhuc uirgo, ut non mireris q̄ Maria mater domini in Mattheo uxor Ioseph dicitur. utq̄ uideas matrimoniū iā esse inter sponsum & sponsam ante nuptias, quia coniugium sola fide cōciliatur & sola infidelitate dirūpitur, modo tale sit ut duo possint esse in carne una &c.

Non accipiet. Nouercam ducere prohiberis. reliquos gradus uide Leui. 18.

CAPVT XXIII.

Non intrabit &c. Non prohibetur ut nō sint in populo Israël enuchi & excisi & ex scorto nati, Hic enim erat uel infirmitas uel aliena culpa. Nec ut non sint illic gentiles qui leguntur eis facti serui & ancillæ. Alio qui quomodo ingrederentur Idumei & Aegyptij in ecclesiam dei post tertiam generationē, nisi per tres generationes cum eis conuersati fuissent? aut alij ne post decimā quidem generationem, nisi per decem generationes cum eis fuissent? de alijs enim gentibus procul agentibus intelligi hoc non potest. Sed prohibentur ne ingrediantur in ecclesiam dei, id est, in concionem populi dei ubi congregabatur ad dei festiuitates, ad quas

ibant quoq; serui & ancillæ, ut supra dictū cap. 15. ex-
 clusis qui hic prohibētur. Non uult ergo coram se ap-
 parere eos qui non possunt generare, id est, qui nō ha-
 bent semen uerbi dei, hoc est frustra dicuntur uiri, &
 neq; uiri neq; fœminæ sunt. Sūt autem hypocritæ qui
 frustra iactant quod non habēt, & alios decipiunt dū
 generare non possunt, sunt enim infrugiferi & ut di-
 citur Tit. 1. ad omne opus bonum reprobi. Item non
 uult apparere spurios, id est, contra deum deiq; præ-
 ceptum natos. Sunt uero omnes iustitiarij, qui ut max-
 ime semen habeant tamē infamia laborant coram deo
 zizania miscentes tritico, docētes & quærentes alio
 modo nasci & iustificari quā ex deo, hoc est per do-
 ctrinas humanas &c. Ecclesia uero dei solo dei uerbo
 siue semine nascitur & uegetatur &c. Item non uult
 apparere gentiles, id est, incredulos, alios ut Idumæ-
 os & Aegyptios nō ante tertiam generatiouem quia
 illi fratres sunt, Hi autem beneficiū etiam olim sub Ioseph
 filijs Israēl præstiterunt. Sunt autem peccatores
 qui putant se iuste agere dum persequuntur dei popu-
 lum ut Aegyptij & Idumæi gladio. Hi tandem proba-
 ti & fideles facti suscipiuntur, quales sunt qui se ob-
 sequium putāt præstare deo &c. Ammonitæ uero &
 Moabitæ nunquā debent cōparere, Non solum enim
 corpora persecuti sunt Israēlitarū, sed salutem quo-
 q; dum conduxerunt Balaam ut in Numeris legitur,

ut malediceret eis, & audita uoluntate dei ex eodem impio propheta de benedicendo populo Israëlitico, addiderunt impie contra conscientiam ut suo consilio ex Balaam accepto facerent peccare horrende populum Israël & perire, Nu. 23. 24. 25. & 31. Hi sunt qui contra manifestam ueritatem & contra conscientiam pro suo comodo agunt, prædicant, suadent, scribunt, cogunt ut à ueritate populus dei ad Baal, id est, cultum dei alienum deficiat & cadat, ut cum ipsis gentilibus nos gentiles & impij efficiamur. Iccirco in æternum proijciuntur ex ecclesia sanctorum, id est, ut ne post decimam quidem generationem ingredi liceat.

Quando egressus.

Promissionem habebant, deum adiutorem fore in belis ut supra cap. 20. & alibi. Iubentur ergo deum non prouocare ad iracundiam, ut derelinquat eos propter impietatem in prælio & c. 1. Cor. 9. Omnis qui in agone & c.

Si fuerit & c.

Imputat lex homini ubi etiam uel inuito semen periit & pollutus est nocturno somnio, Iccirco leue peccatum leui pena tollitur. Nocturno pollutur somnio qui errore deceptus, doctrinam humanam, quæ nox est & somnium, pro uera suscipit, id quod ad infidelitatem pertinet & perditio seminis ueri est, Huic nihil periculi est, modo statim expergefactus condemnet errorem,

et agnoscat ista pollutione se ad populū dei non pertinere, id quod est egredi ex castra, Ad uesperam autem lauari aqua et redire post solis occasum, est sola fide iustificari et ingredi cōmunionem sanctorū per Christi mortem qui in fine seculorum sol iustitię occubuit. psal. 50. lauabis me et super niuem dealbabor. Qui autem hanc immundiciem cauere uoluit cogebatur à crapula corporis et fœdis cogitatiōibus mentis abstinere. Id quod deus requirebat in illo populo præcipue

Habebis locum. (in bellis.

Cacare non est malū tamen offendit proximū. Iccirco tantā mundiciem requirit deus, quod enim contra proximū est sine dubio et contra deū est. Cacāt in castra qui ut maxime nō faciunt a loqui mala tamen scandalo sunt infirmis et faciunt ut nomen dei et euangelium blasphemetur etc.

Non tradas.

Intelligo de seruo gentiliū, alioqui Iudæus suū seruū uel iure repetere posset, nisi forte quereretur ad occidentū. Quæ lex præcipit ut infirmos suscipiamus Ro. 14. Item ut ad afflictis nō addamus afflictionem sed potius succurramus. [Non erit meretrix.] Sancta

lex sed apud nos contempta, ut supra diximus.

Non offeres.

Oblationē et uotū quod ex impietate siue infidelitate uenit nō uult deus. Infidelitatē fornicationē esse spūalem supra diximus. Iccirco præcio scorti significatur.

Item

Item, non uult oblationem aut uotum ex precio uen-
diti canis, id est ex eadem infidelitate. Sic canes accipit
Christus, Non est bonum sumere &c. Et nolite san-
ctum dare canibus. Scorta sunt qui recedunt à dei uer-
bo ad suas iustitias. Canes qui lacerant, conculcant &
persequuntur dei uerbū. Omnis cultus dei & uota que
hodie iactantur ex tali precio ueniunt &c.

Non fenerabis &c.

Supra ca. 15. Iam docti à Christo Luc. 10. Scimus om-
nem hominem esse proximū nostrum, ergo ad usuram
nemini dare licet, sed dare debemus & mutuum dare,
nihil inde sperantes, ut Christus docet. Cum itaq; om-
nis homo sit frater tuus, etiam hæc lex usuram prohi-
bet. Omnis hodie ferè qui uocatur cultus dei, ex usuris
emittur, primū turpis q; emittur, deinde q; ex usuris, ter-
tio q; pauperibus non datur, sed impietati. Itaq; cultus
dei uocatur quem deus prohibet &c.

Cum uotum.] De uoto supra diximus cap. 12.

Aduerte, q; scriptura uetus ubicūq; de uoto loquitur,
dicitur, Cum uotū uoueris domino deo tuo. Illud quod
additur, Domino deo tuo, excludit omne uotum con-
tra legem dei. Itcirco si uoues quod contra legem dei
est non uoues domino deo tuo, & si hoc ipsum implere
uolueris impie facies. Ita nō uoues domino deo tuo si
uoues te porrò non honoraturum parentes, si uoues
te occisurum hominē, furaturum, dicturū falsum testi-

monium etiã si talia iuramento cõfirmaueris. Exemplũ
 esto lex superior quæ prohibet facere uotũ ex precio
 scorti, ex precio canis. Quid si ex illo precio uouisses,
 num reddendũ esset, quod lex dicit, Quodcũq; uoue
 ris redde domino deo tuo? Certe iã uouendo peccasti
 & reus legis factus es, magis uero impius fueris soluẽ
 do. Quãdo quæso David pœnitẽtia ductus est q non
 occidit Nabal uirũ stultum, quẽadmodũ iurauerat &
 malũ sibi imprecatus fuerat nisi perstisisset? Tantũ ab
 fuit ut perturum sibi imputaret, ut benediceret quoq;
 deo Israël, q custoditus esset à malo. 1. Reg. 25. At con
 tra, nõ impium dixeris Herodẽ qui ne perturus fieret
 occidit Ioannẽ? An tu putas placere deo ut ex rapinis
 & usuris & iniustis lucris uoueat ad cultũ ut uocãt
 dei, cum dominus dicat, Esa. 61. Ego dominus diligens
 iudiciũ & odio habens rapinam in holocaustum? Igi
 tur & hoc facies contra dei legem si uoto perpetuo te
 alligaueris deo, quod lex permittit in uno tantũ loco,
 Leui. 27. & nolueris ab isto uoto solui, ut rursum liber
 fias, quod lex dei præcipit. Hic dũ promittis deo non
 facis contra legẽ, sed dum solui non uis contra legem
 facis, & rebellem te oportet secũdũ legem iudicari &
 perire. Hic uide illa tria uota quæ hodie sanctissima is
 stantur, primũ esse cõtra legem, quia perpetua sunt.
 Deinde & singula etiã ipsa lege prohibita sunt. Pri
 mũ obediẽtia illa quæ deo promittitur, sed homini ser

mandata nulla est. Nā si homo iubet quod deus, nō debes
 ex tuo uoto sed ex dei precepto. Si quod est cōtra de-
 um, impius es si prestandum ducis, ut uides ex prece-
 dentibus. Oportet enim magis obedire deo q̄ homini-
 bus. Si autē quod neq; deus uetat, neq; iubet, & tu ne-
 cessario duxeris faciendū, iam uerbo dei addidisti &
 facis preceptū quod non est, id quod æque lex prohi-
 bet. Excusas. Ego promisi deo ut huic homini obediā,
 non contra deum. Tuū ergo uotum inutile est & deo
 & hominibus, & præterea tibi perpetuam legem im-
 ponit ubi lex te uult esse liberum in his scilicet rebus
 quæ neq; deus iubet neq; prohibet, sed tamen homi-
 nem ab his absolui uult per legem qui se sic lege li-
 gavit. Secundū paupertatis uotum nullum est si intellē-
 gis Euangelicam paupertatem quam omnes debent.
 Si intelligis mendicitatem facis primum cōtra legem.
 In sudore &c. Deinde ut maxime egeno mendicare
 liceat, tamen qui Christiani sunt hoc in fratre sustinere
 non debent, non solum ergo agis contra legem dum
 facis peccare fratres, qui tibi permittunt mendicare
 nulla necessitate nisi uoti coactō, sed etiam impie &
 contra legem doces istud esse sanctitatem si talia fo-
 ueant &c. Tertium, Castitas si tibi data est frustra
 uouetur, ut non dicam q̄ uix ante mortem certus
 eris nisi singulariter tibi reuelarit deus, q̄ castitas
 tibi data est, & dubium quasi certum uoues. Si non

Obediā. Ca.

Paupertas

Castitas

data est iam non solum peccas in legem scriptam, sed etiam in legem naturæ. Crescite dixit deus & multiplicamini, & benedictio legis est multiplicari &c. Vxorem non uis et tamen cupis mulierem, iam coram deo scortator es, ubi est ergo tua castitas? Hoc dico interim de sanctissimis patribus, qui à turpi opere uidentur abstinere, præter hos ferè omnes sentiunt quid uerint, nisi quæ excæcati stultis remedijs occurrunt frustra tam manifestæ insanie. Hæc omnia dixi contra illos, qui sub lege esse uolunt & ex lege sua uota defendunt, quæ etiam cõtra legem & faciunt & sentiunt. Itaque dum Christiani esse non possunt suis uotis (nam sunt contra Euangelicam libertatem, & impiam fiduciam habent annexam, id quod damnat Paulus in tota epi. ad Gal.) neque Iudæi sunt.

Ingressus. De hac lege supra ca. 22. de nido reperto &c. Hæc lex facit cõmunia quæ nondum sunt ex agris & uineis in domos nostros collecta, cõmunia inquã, ut illic edas, nihil auferas, edendo necessitati cõsulis, auferendo rapinam cõmittis. Et tu cuius ager est aut uinea si hoc permittis egeno aut peregrino lege cogente hypocrisis est, si libere, charitas est. Hinc in Euangelio non accusantur discipuli quæ excutiunt spicas, sed quæ sabbato &c.

CAPVT XXIIII.